

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a cincea)

11 aprilie 2024*

„Trimitere preliminară – Directiva 2008/118/CE – Articolul 1 alineatul (2) – Accize – Electricitate – Reglementare națională care instituie o taxă suplimentară față de acciza pentru energia electrică – Lipsa anumitor scopuri – Taxă suplimentară considerată contrară Directivei 2008/118/CE de instanțele naționale – Recuperarea de către consumatorul final a taxei plătite fără a fi datorată numai de la furnizor – Articolul 288 TFUE – Efect direct – Principiul efectivității”

În cauza C-316/22,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Tribunale di Como (Tribunalul din Como, Italia), prin decizia din 28 aprilie 2022, primită de Curte la 11 mai 2022, în procedura

Gabel Industria Tessile SpA,

Canavesi SpA

împotriva

A2A Energia SpA,

Energit SpA,

Agenzia delle Dogane e dei Monopoli,

CURTEA (Camera a cincea),

compusă din domnul E. Regan, președinte de cameră, și domnii Z. Csehi, M. Ilešič (raportor), I. Jarukaitis și D. Gratsias, judecători,

avocat general: domnul N. Emiliou,

grefier: domnul C. Di Bella, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 13 septembrie 2023,

* Limba de procedură: italiana.

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru guvernul spaniol, de A. Ballesteros Panizo și J. Rodríguez de la Rúa Puig, în calitate de agenți;
- pentru Comisia Europeană, de A. Armenia și F. Moro, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 16 noiembrie 2023,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 288 al treilea paragraf TFUE și a principiului efectivității.
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul a două proceduri conexate în litigiul principal, între Gabel Industria Tessile SpA, pe de o parte, și A2A Energia SpA, pe de altă parte, precum și între Canavesi SpA, pe de o parte, și Energit SpA și Agenzia delle Dogane e dei Monopoli (Agenția Vamală și a Monopolurilor, Italia), pe de altă parte, în legătură cu cereri având ca obiect obținerea rambursării sumelor plătite de Gabel Industria Tessile și Canavesi, în cursul anilor 2010 și 2011, către A2A Energia și către Energit, în temeiul unei taxe suplimentare față de acciza pentru pe energia electrică, prevăzută de reglementarea italiană.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Directiva 2008/118/CE a Consiliului din 16 decembrie 2008 privind regimul general al accizelor și de abrogare a Directivei 92/12/CEE (JO 2009, L 9, p. 12) a fost abrogată prin Directiva (UE) 2020/262 a Consiliului din 19 decembrie 2019 de stabilire a regimului general al accizelor (JO 2020, L 58, p. 4). Cu toate acestea, Directiva 2008/118 rămâne aplicabilă *ratione temporis* faptelor din litigiile principale.

- 4 Articolul 1 din această directivă prevedea:

„(1) Prezenta directivă stabilește un regim general pentru accizele percepute, direct sau indirect, consumului următoarelor produse («produse accizabile»):

- (a) produsele energetice și electricitatea reglementate de Directiva 2003/96/CE [a Consiliului din 27 octombrie 2003 privind restructurarea cadrului comunitar de impozitare a produselor energetice și a electricității (JO 2003, L 283, p. 51, Ediție specială, 09/vol. 2, p. 98)];

[...]

(2) Statele membre pot aplica produselor accizabile taxe indirecte suplimentare, în anumite scopuri, cu condiția ca taxele în cauză să fie conforme cu normele comunitare de impunere aplicabile accizelor sau taxei pe valoarea adăugată în ceea ce privește calcularea bazei de

impozitare, calcularea taxei, exigibilitatea și monitorizarea taxei, aceste norme neincluzând dispozițiile referitoare la scutiri.

[...]”

5 Articolul 9 al doilea paragraf din Directiva 2008/118 prevedea:

„Accizele se percep și se colectează și, dacă este cazul, se restituie sau se remit în conformitate cu procedurile stabilite de fiecare stat membru. [...]”

6 Articolul 48 alineatul (1) din această directivă avea următorul cuprins:

„Statele membre adoptă și publică până la 1 ianuarie 2010 actele cu putere de lege și actele administrative necesare pentru a se conforma prezentei directive începând cu 1 aprilie 2010. [...]”

Dreptul italian

Decretul-lege nr. 511/1988

7 În versiunea aplicabilă faptelor din litigiile principale și, în orice caz, până la 31 martie 2012, articolul 6 din decreto-legge n. 511 – Disposizioni urgenti in materia di finanza regionale e locale (Decretul-lege nr. 511 privind adoptarea unor dispoziții urgente în materie de finanțe regionale și locale) din 28 noiembrie 1988 (GURI nr. 280 din 29 noiembrie 1988), astfel cum a fost modificat prin articolul 5 din decreto legislativo n. 26 – Attuazione della direttiva 2003/96/CE che ristruttura il quadro comunitario per la tassazione dei prodotti energetici e dell'elettricità (Decretul legislativ nr. 26 de punere în aplicare a Directivei 2003/96/CE privind restructurarea cadrului comunitar de impozitare a produselor energetice și a electricității) din 2 februarie 2007 (supliment ordinar la GURI nr. 68 din 22 martie 2007) (denumit în continuare „Decretul-lege nr. 511/1988”), avea următorul cuprins:

„1. Se instituie o taxă suplimentară față de acciza pentru energia electrică prevăzută la articolul 52 și următoarele din Textul unic al dispozițiilor legislative privind taxele pe producție și la consum, precum și sancțiunile penale și administrative, aprobat prin [decreto legislativo 26 ottobre 1995, n. 504 (Decretul legislativ nr. 504 din 26 octombrie 1995)], denumit în continuare „Textul unic în materie de accize”, în limita a:

- a) 18,59 [euro] per 1 000 kWh, în favoarea comunelor, pentru orice utilizare efectuată în locuințe, cu excepția reședințelor secundare și a alimentărilor cu energie electrică cu o putere disponibilă de până la 3 kW la domiciliul înregistrat al utilizatorilor în limita primilor 150 kWh de consum lunar. În ceea ce privește consumul care depășește limita de 150 kWh pentru contractele de până la 1,5 kW și care depășesc limita de 220 kWh pentru contractele cuprinse între 1,5 kW și 3 kW, taxa suplimentară corespunzătoare se recuperează în conformitate cu criteriile stabilite în capitolul I punctul 2 din decizia nr. 15 din 14 decembrie 1993 a Comitetului interministerial pentru prețuri;
- b) 20,40 [euro] per 1 000 kWh, în favoarea comunelor, pentru orice utilizare efectuată în reședințele secundare;

c) 9,30 [euro] per 1 000 kWh, în favoarea provinciilor, pentru orice utilizare efectuată în alte loca-luri și locuri decât locuințele, pentru toate contractele, în limita maximă de 200 000 kWh de consum lunar.

[...]

3. Taxele suplimentare prevăzute la alineatul 1 sunt datorate de persoanele obligate la plata taxei prevăzute la articolul 53 din Textul unic în materie de accize cu ocazia furnizării energiei electrice către consumatorii finali sau, în cazul energiei electrice produse sau cumpărate pentru uz propriu, la momentul consumului său. Taxele suplimentare se percep și se colectează în conformitate cu aceleași modalități ca acciza pentru energia electrică.

4. Taxele suplimentare prevăzute la alineatul 1, referitoare la furnizarea de energie electrică la o putere disponibilă care nu depășește 200 kW, se plătesc direct comunelor și provinciilor pe teritoriul cărora se află utilizatorii. Taxele suplimentare referitoare la furnizarea de energie electrică cu o putere disponibilă mai mare de 200 kW și cele referitoare la consumul de energie electrică produsă sau cumpărată pentru uz propriu sunt plătite către Trezoreria Publică, cu excepția celor percepute pe teritoriul regiunii Valle d'Aosta [Italia] și al provinciilor autonome Trento [Italia] și Bolzano [Italia], care sunt plătite direct comunelor și provinciilor înseși.

[...]”

Decretul legislativ nr. 504/1995

8 Articolul 14 din decreto legislativo n. 504 – Testo unico delle disposizioni legislative concernenti le imposte sulla produzione e sui consumi e relative sanzioni penali e amministrative (Decretul legislativ nr. 504 privind Textul unic al dispozițiilor legislative privind taxele pe producție și consum, precum și sancțiunile penale și administrative) din 26 octombrie 1995 (supliment ordinar la GURI nr. 279 din 29 noiembrie 1995) (denumit în continuare „Decretul legislativ nr. 504/1995”) prevede:

„1. Accizele se rambursează atunci când se dovedește că au fost plătite fără a fi datorate; normele privind rambursarea menționate la prezentul articol se aplică, de asemenea, cererilor privind facilitățile acordate prin restituirea totală sau parțială a accizelor plătite sau prin alte mijloace prevăzute de normele care reglementează fiecare facilitate.

2. Fără a aduce atingere dispozițiilor articolului 7 alineatul 1 litera e) și ale articolului 10 ter alineatul 1 litera d), rambursarea trebuie solicitată, sub sancțiunea decăderii, în termen de doi ani de la data plății sau de la data la care poate fi exercitat dreptul corespunzător.

[...]

4. În cazul în care, la finalizarea unei proceduri jurisdicționale, persoana plătitoare de accize este obligată la restituirea către terți a unor sume încasate necuvenit cu titlu de repercutare a accizelor, persoana plătitoare menționată trebuie să solicite rambursarea, sub sancțiunea decăderii, în termen de 90 de zile de la rămânerea definitivă a hotărârii prin care s-a dispus restituirea sumelor respective.”

- 9 Articolul 16 alineatul 3 primul paragraf din acest decret legislativ prevede:
- „Creanțele deținute de persoanele obligate la plata taxei și de titularii de licențe pentru exploatarea unor depozite comerciale de produse energetice, după achitarea taxei, asupra cumpărătorilor produselor pentru care au plătit această taxă pot fi repercutate în facturare [...]”
- 10 Articolul 53 din decretul legislativ menționat prevede:
- „1. Sunt obligate să plătească acciza pentru energia electrică:
- a) entitățile care facturează energie electrică consumatorilor finali [...]
- [...]”

Litigiile principale și întrebările preliminare

- 11 GABEL Industria Tessile și Canavesi sunt două societăți de drept italian care au încheiat contracte cu A2A Energia și, respectiv, Energit, pentru furnizarea de energie electrică în unitățile lor de producție.
- 12 Pentru anii 2010 și 2011, Gabel Industria Tessile și Canavesi au plătit cuantumurile datorate în temeiul acestor contracte care includeau o taxă suplimentară, ce era prevăzută, înainte de a fi abrogată la 1 aprilie 2012, la articolul 6 din Decretul-lege nr. 511/1988 și care se adăuga la acciza pentru energia electrică.
- 13 În anul 2020, acestea i-au chemat în judecată pe furnizorii lor în fața Tribunale di Como (Tribunalul din Como, Italia), care este instanța de trimitere, pentru a obține, în cadrul a două acțiuni civile ce au fost conexate de aceasta, rambursarea sumelor plătite corespunzătoare taxei respective, pentru motivul că dispozițiile naționale care instituie taxa menționată erau incompatibile cu dreptul Uniunii.
- 14 Această instanță arată că, în urma Hotărârii din 25 iulie 2018, Messer France (C-103/17, EU:C:2018:587), Corte suprema di cassazione (Curtea de Casație, Italia) a statuat că taxa suplimentară față de acciza pentru energia electrică prevăzută, înainte de a fi abrogată, la articolul 6 din Decretul-lege nr. 511/1988 nu avea un anumit scop și că era, așadar, contrară articolului 1 alineatul (2) din Directiva 2008/118.
- 15 Instanța de trimitere precizează că decreto legislativo n. 48 – Attuazione della direttiva 2008/118/CE relativa al regime generale delle accise e che abroga la direttiva 92/12/CEE (Decretul legislativ nr. 48 de punere în aplicare a Directivei 2008/118/CE privind regimul general al accizelor și de abrogare a Directivei 92/12/CEE) din 29 martie 2010 (GURI nr. 75 din 31 martie 2010) nu a modificat articolul 6 din Decretul-lege nr. 511/1988.
- 16 Instanța de trimitere adaugă că cele două litigii cu care este sesizată se înscriu într-un ansamblu de litigii pendinte referitoare la soarta sumelor plătite fără a fi datorate în perioada cuprinsă între expirarea termenului acordat statelor membre pentru a se conforma Directivei 2008/118 și abrogarea taxei suplimentare față de acciza pentru energia electrică de către legiuitorul italian.
- 17 În această privință, instanțele de fond italiene au adoptat două abordări diferite.

- 18 Potrivit unui prim curent jurisprudențial – care, dacă ar fi urmat, ar conduce la respingerea cererilor de rambursare a acestei taxe –, nu este permis instanței, într-un litigiu între particulari, să lase neaplicată o dispoziție națională incompatibilă cu o directivă a Uniunii, în caz contrar recunoscându-i-se acesteia un „efect direct orizontal” neadmis de Curte.
- 19 Al doilea curent jurisprudențial – care, dacă ar fi urmat, ar conduce la admiterea unor astfel de cereri – se întemeiază pe obligația de a interpreta dreptul intern, începând de la data expirării termenului de transpunere a directivei în cauză, în lumina textului și a finalității sale pentru atingerea rezultatelor urmărite de aceasta din urmă. Potrivit curentului menționat, această obligație ar determina să se recunoască că principiul efectului direct doar vertical al directivelor europene nu s-ar opune constatării caracterului nedatorat al plății într-un raport orizontal „de repercutare”, ca urmare a conexității acestui raport cu raportul fiscal în privința căruia interdicția impusă de norma europeană se aplică în mod direct.
- 20 În aceste condiții, Tribunale di Como (Tribunalul din Como) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
- „1) În general, sistemul izvoarelor de drept al Uniunii Europene, în special articolul 288 al treilea paragraf TFUE, se opune neaplicării de către instanța națională, într-un litigiu între particulari, a unei dispoziții de drept intern care este contrară unei dispoziții clare, precise și necondiționate a unei directive care nu a fost transpusă sau a fost transpusă în mod incorect, cu consecința de a impune unui particular o obligație suplimentară, atunci când aceasta constituie, potrivit sistemului normativ național (articolul 14 alineatul 4 din [Decretul legislativ] nr. 504/1995), o condiție prealabilă pentru ca particularul în cauză să poată invoca împotriva statului drepturile care îi sunt conferite de directiva menționată?
- 2) Principiul efectivității se opune unei reglementări naționale (articolul 14 alineatul 4 din [Decretul legislativ] nr. 504/1995) care nu permite consumatorului final să solicite direct statului rambursarea taxei nedatorate, ci îi recunoaște doar posibilitatea de a exercita o acțiune civilă în restituirea plății nedatorate împotriva persoanei obligate la plata taxei, singura care are dreptul de a obține rambursarea de la administrația fiscală, în cazul în care singurul motiv de nelegalitate a taxei – și anume caracterul contrar față de o directivă [a Uniunii] – poate fi invocat numai în cadrul raportului dintre persoana obligată la plata taxei și administrația fiscală, dar nu și în cadrul raportului dintre cea dintâi și consumatorul final, împiedicând astfel *de facto* aplicabilitatea rambursării sau, pentru a asigura respectarea principiului menționat anterior, trebuie recunoscut în acest caz dreptul la acțiune directă al consumatorului final împotriva Trezoreriei Publice, având în vedere că există o imposibilitate sau o dificultate excesivă de a obține de la furnizor restituirea taxei plătite fără a fi datorată?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

- 21 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 288 al treilea paragraf TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune ca o instanță națională să înlăture, într-un litigiu între particulari, aplicarea unei norme naționale care instituie o taxă contrară unei dispoziții clare, precise și necondiționate a unei directive netranspuse sau transpuse în mod incorect.

- 22 În această privință, trebuie amintit că, în temeiul articolului 288 al treilea paragraf TFUE, caracterul obligatoriu al unei directive pe care se întemeiază posibilitatea de a o invoca nu există decât cu privire la „fiecare stat membru destinat”. Rezultă, potrivit unei jurisprudențe constante, că o directivă nu poate, prin ea însăși, să creeze obligații în sarcina unui particular și, prin urmare, nu poate fi invocată ca atare împotriva unei asemenea persoane în fața unei instanțe naționale (Hotărârea din 22 decembrie 2022, *Sambre & Biesme et Commune de Farcienes*, C-383/21 și C-384/21, EU:C:2022:1022, punctul 36, precum și jurisprudența citată).
- 23 În aceste condiții, trebuie amintit, în primul rând, că dreptul Uniunii nu se opune ca un stat membru să își exercite competența cu privire la forma și la mijloacele de atingere a rezultatelor stabilite de directiva menționată prevăzând în legislația sa națională că, după expirarea termenului de transpunere, dispozițiile clare, precise și necondiționate ale unei directive netranspuse sau transpuse în mod incorect se integrează în ordinea sa juridică internă și că, prin urmare, aceste dispoziții pot fi invocate de un particular împotriva unui alt particular. Astfel, într-o asemenea situație, obligația stabilită în acest mod în sarcina particularilor nu se întemeiază pe dreptul Uniunii, ci pe dreptul național și nu constituie, prin urmare, o obligație suplimentară în raport cu cele prevăzute de acest drept (a se vedea în acest sens Hotărârea din 18 ianuarie 2022, *Thelen Technopark Berlin*, C-261/20, EU:C:2022:33, punctul 32 și jurisprudența citată).
- 24 În consecință, deși, în temeiul dreptului Uniunii, o directivă nu poate, prin ea însăși, să creeze obligații în sarcina unui particular și, prin urmare, să fie invocată ca atare împotriva acestuia în fața unei instanțe naționale, un stat membru poate în schimb să confere instanțelor naționale competența de a înlătura, în temeiul dreptului său intern, orice dispoziție de drept național contrară unei dispoziții de drept al Uniunii lipsite de efect direct (a se vedea în acest sens Hotărârea din 18 ianuarie 2022, *Thelen Technopark Berlin*, C-261/20, EU:C:2022:33, punctul 33).
- 25 Astfel, în pofida lipsei unui efect orizontal al unei directive, o instanță națională poate permite unui particular să se prevaleze de nelegalitatea unei taxe care i-a fost repercutată, fără a fi datorată, de un vânzător, în conformitate cu o posibilitate recunoscută de legislația națională pentru a obține neutralizarea sarcinii economice suplimentare pe care, în definitiv, a trebuit să o suporte, dacă o astfel de posibilitate este prevăzută de legislația națională, aspect a cărui verificare, în cauza principală, este de competența instanței de trimitere.
- 26 În al doilea rând, Curtea a admis că dispozițiile necondiționate și suficient de precise ale unei directive pot fi invocate de către justițiabili nu numai împotriva unui stat membru și a tuturor organelor administrației sale, ci și împotriva unor organisme sau entități care sunt supuse autorității sau controlului statului ori care dispun de puteri exorbitante în raport cu cele care rezultă din normele aplicabile în relațiile dintre particulari (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 octombrie 2017, *Farrell*, C-413/15, EU:C:2017:745, punctul 33 și jurisprudența citată). În speță, va reveni instanței de trimitere sarcina de a efectua verificările necesare pentru a stabili dacă furnizorii în cauză se încadrează în una dintre aceste categorii.
- 27 Având în vedere tot ceea ce precedă, trebuie să se răspundă la prima întrebare că articolul 288 al treilea paragraf TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune ca o instanță națională să înlătore, într-un litigiu între particulari, aplicarea unei norme naționale care instituie o taxă indirectă contrară unei dispoziții clare, precise și necondiționate a unei directive netranspuse sau transpuse în mod incorect, cu excepția cazului în care dreptul intern dispune altfel sau a cazului în care entitatea împotriva căreia se invocă caracterul contrar al taxei menționate este supusă autorității sau controlului statului ori dispune de puteri exorbitante în raport cu cele care rezultă din normele aplicabile în relațiile dintre particulari.

Cu privire la a doua întrebare

- 28 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă principiul efectivității trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale care nu permite consumatorului final să solicite direct statului membru rambursarea sarcinii economice suplimentare pe care acest consumator a suportat-o ca urmare a repercursiunii efectuate de un furnizor, în conformitate cu o posibilitate pe care i-o recunoaște legislația națională, a unei taxe pe care acesta din urmă o plătitese el însuși fără a fi datorată, dar care permite unui astfel de consumator să introducă numai o acțiune civilă în restituirea plății nedatorate împotriva unui astfel de furnizor, atunci când caracterul nedatorat al acestei plăți este consecința neconformității taxei menționate cu o dispoziție clară, precisă și necondiționată a unei directive netranspuse sau transpuse în mod incorect și când, din cauza imposibilității de a invoca ca atare o directivă într-un litigiu între particulari, acest motiv de nelegalitate nu poate fi invocat în mod valabil în cadrul unei astfel de acțiuni.
- 29 În această privință, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, statele membre sunt obligate în principiu să ramburseze impozitele și taxele percepute cu încălcarea dreptului Uniunii, dreptul de a obține restituirea impozitelor percepute de un stat membru cu încălcarea dreptului Uniunii fiind urmarea și completarea drepturilor conferite justițiabililor de dispozițiile dreptului Uniunii care interzic astfel de taxe (Hotărârea din 20 octombrie 2011, Danfoss și Sauer-Danfoss, C-94/10, EU:C:2011:674, punctul 20, precum și jurisprudența citată).
- 30 Cu toate acestea, ca excepție de la principiul rambursării taxelor incompatibile cu dreptul Uniunii, rambursarea unor taxe percepute fără a fi datorate poate fi refuzată numai în cazul în care aceasta ar determina o îmbogățire fără justă cauză a avânzilor-cauză, adică în cazul în care se stabilește că persoana obligată la plata acestor taxe le-a repercutat în mod efectiv și direct asupra unei alte persoane (a se vedea în acest sens Hotărârea din 20 octombrie 2011, Danfoss și Sauer-Danfoss, C-94/10, EU:C:2011:674, punctul 21, precum și jurisprudența citată).
- 31 Astfel, într-o asemenea situație, nu persoana obligată la plata taxei este cea care a suportat impozitul perceput nelegal, ci consumatorul final asupra căruia a fost repercutat acesta. Prin urmare, rambursarea către persoana obligată la plata taxei a impozitului pe care l-a primit deja de la cumpărător ar echivala cu acordarea unei plăți duble, care ar putea fi calificată drept îmbogățire fără justă cauză, fără ca prin aceasta să fie remediate consecințele nelegalității impozitului asupra consumatorului final (a se vedea în acest sens Hotărârea din 20 octombrie 2011, Danfoss și Sauer-Danfoss, C-94/10, EU:C:2011:674, punctul 22, precum și jurisprudența citată).
- 32 În schimb, în aceeași situație, trebuie să se evite ca statul membru în cauză să obțină un beneficiu ca urmare a încălcării dreptului Uniunii. Astfel, în măsura în care o astfel de repercutare a avut loc, în conformitate cu o posibilitate pe care legislația națională o recunoaște furnizorilor, și, prin urmare, consumatorul final a suportat în definitiv sarcina economică suplimentară menționată fără a fi datorată, acesta din urmă trebuie să aibă posibilitatea de a obține rambursarea unei astfel de sarcini fie direct de la statul membru respectiv, fie de la vânzătorul obligat la plata taxei. În acest ultim caz, respectiva persoană obligată la plata taxei trebuie să aibă posibilitatea de a solicita aceluiași stat membru compensarea rambursării pe care a trebuit să o efectueze.
- 33 Acestea fiind precizate, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, în lipsa unei reglementări a Uniunii în materie, revine ordinii juridice interne a fiecărui stat membru sarcina de a prevedea modalitățile procedurale precise prin care trebuie exercitat dreptul de a obține

rambursarea sarcinii economice menționate (a se vedea prin analogie Hotărârea din 15 martie 2007, *Reemtsma Cigarettenfabriken*, C-35/05, EU:C:2007:167, punctul 37), dat fiind că aceste modalități trebuie să respecte principiile echivalenței și efectivității (a se vedea în acest sens Hotărârea din 17 iunie 2004, *Recheio – Cash & Carry*, C-30/02, EU:C:2004:373, punctul 17, și Hotărârea din 6 octombrie 2005, *MyTravel*, C-291/03, EU:C:2005:591, punctul 17).

- 34 În special, dacă s-ar dovedi imposibilă sau excesiv de dificilă obținerea unei astfel de rambursări de la furnizorii vizați, principiul efectivității ar impune ca un consumator final să fie în măsură să își îndrepte cererea de restituire direct împotriva statului membru în cauză (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 martie 2007, *Reemtsma Cigarettenfabriken*, C-35/05, EU:C:2007:167, punctul 41, și Hotărârea din 26 aprilie 2017, *Farkas*, C-564/15, EU:C:2017:302, punctul 53).
- 35 În speță, din dosarul de care dispune Curtea reiese că, în conformitate cu articolul 53 din Decretul legislativ nr. 504/1995, taxa suplimentară față de acciza pentru energia electrică trebuia plătită de furnizorii de energie electrică, dar aceștia din urmă au repercutat-o ulterior direct asupra consumatorilor finali, în conformitate cu posibilitatea pe care le-o recunoștea articolul 16 alineatul 3 din Decretul legislativ nr. 504/1995. Or, potrivit indicațiilor furnizate de instanța de trimitere, această legislație prevede că consumatorii finali nu pot solicita în mod direct statului membru în cauză rambursarea sarcinii economice suplimentare pe care au trebuit astfel să o suporte fără a fi datorată, ci trebuie să formuleze o astfel de cerere exclusiv la furnizorii menționați.
- 36 Dat fiind că, astfel cum reiese din cuprinsul punctului 22 din prezenta hotărâre, o dispoziție transpusă în mod incorect sau netranspusă a unei directive, deși clară, precisă și necondiționată, nu poate, prin ea însăși, să creeze o obligație suplimentară în sarcina unui particular în raport cu cele prevăzute în legislația națională și că, prin urmare, nu poate fi invocată ca atare împotriva sa, rezultă de aici că, într-o situație precum cea în discuție în litigiile principale, consumatorii finali se află în imposibilitatea juridică de a se prevala împotriva furnizorilor de energie electrică de incompatibilitatea taxei suplimentare față de acciza pentru energia electrică cu dispozițiile Directivei 2008/118 și, în consecință, de a obține rambursarea sarcinii economice suplimentare determinate de această taxă pe care au trebuit să o suporte din cauza lipsei transpunerii corecte a directivei amintite de către Republica Italiană.
- 37 Prin urmare, trebuie să se constate, având în vedere informațiile furnizate Curții cu privire la caracteristicile legislației naționale în discuție în litigiile principale și sub rezerva verificării lor de către instanța de trimitere, că o astfel de legislație, prin faptul că nu permite unui consumator final să solicite direct statului membru rambursarea sarcinii economice suplimentare pe care a suportat-o ca urmare a repercutării, operată de un furnizor în temeiul unei posibilități recunoscute de legislația națională, a unei taxe pe care respectivul furnizor a plătit-o el însuși fără a fi datorată statului membru menționat, încalcă principiul efectivității.
- 38 Rezultă din tot ceea ce precedă că trebuie să se răspundă la a doua întrebare că principiul efectivității trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale care nu permite consumatorului final să solicite direct statului membru rambursarea sarcinii economice suplimentare pe care acest consumator a suportat-o ca urmare a repercutării efectuate de un furnizor, în conformitate cu o posibilitate pe care i-o recunoaște legislația națională, a unei taxe pe care acesta din urmă o plătit el însuși fără a fi datorată, dar care permite unui astfel de consumator să introducă numai o acțiune civilă în restituirea plății nedatorate împotriva unui astfel de furnizor, atunci când caracterul nedatorat al acestei plăți este consecința neconformității taxei menționate cu o dispoziție clară, precisă și necondiționată a unei directive

netranspuse sau transpuse în mod incorect și când, din cauza imposibilității de a invoca ca atare o directivă într-un litigiu între particulari, acest motiv de nelegalitate nu poate fi invocat în mod valabil în cadrul unei astfel de acțiuni.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 39) Întrucât, în privința părților din litigiile principale, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a cincea) declară:

- 1) **Articolul 288 al treilea paragraf TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune ca o instanță națională să înlăture, într-un litigiu între particulari, aplicarea unei norme naționale care instituie o taxă indirectă contrară unei dispoziții clare, precise și necondiționate a unei directive netranspuse sau transpuse în mod incorect, cu excepția cazului în care dreptul intern dispune altfel sau a cazului în care entitatea împotriva căreia se invocă caracterul contrar al taxei menționate este supusă autorității sau controlului statului ori dispune de puteri exorbitante în raport cu cele care rezultă din normele aplicabile în relațiile dintre particulari.**
- 2) **Principiul efectivității trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale care nu permite consumatorului final să solicite direct statului membru rambursarea sarcinii economice suplimentare pe care acest consumator a suportat-o ca urmare a repercuzării efectuate de un furnizor, în conformitate cu o posibilitate pe care i-o recunoaște legislația națională, a unei taxe pe care acesta din urmă o plătitese el însuși fără a fi datorată, dar care permite unui astfel de consumator să introducă numai o acțiune civilă în restituirea plății nedatorate împotriva unui astfel de furnizor, atunci când caracterul nedatorat al acestei plăți este consecința neconformității taxei menționate cu o dispoziție clară, precisă și necondiționată a unei directive netranspuse sau transpuse în mod incorect și când, din cauza imposibilității de a invoca ca atare o directivă într-un litigiu între particulari, acest motiv de nelegalitate nu poate fi invocat în mod valabil în cadrul unei astfel de acțiuni.**

Semnături